

расповеду пра паспяховых асоб бачыцца знакавым, бо інфармацыя якраз такога зместу, пададзеная па-беларуску, садзейнічае разбурэнню пэўных моўных стэрэатыпаў, прымхлівага стаўлення да мовы тытульнай нацыі і можа ўплываць на пашырэнне беларускай мовы ў грамадстве.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Лукашанец, А.А. Беларуская мова ў сучасным свеце // Полымя. – 2010. – №9. – С. 138–151.
2. Лянкевіч, А.У. Стаўленне да беларускай літаратурнай мовы і змешанага маўлення ў медыя-дыскурсе (на матэрыялах публікацый у газеце “Звязда”) // Веснік БДУ. – Сер. 4. – № 3. – 2011. – С. 34–38.
3. Мечковская, Н.Б. Языковая ситуация в Беларуси : этические коллизии двуязычия // Russian Linguistics. – 1994. – Vol. 18.
4. Мечковская, Н.Б. Социальная лингвистика. – М. : Аспент пресс, 1996. – 207 с.
5. Міхневіч, А.Я. Функцыі мовы і маўлення і праблемы беларуска-рускага двухмоўя // Беларуская мова : хрэстаматыя. – Мінск : Юніпресс, 2005. – С. 572–574.
6. Цыхун, Г.А. Крэалізаваны прадукт : трасянка як аб’ект лінгвістычнага даследавання // ПрайдзіСвет. – Рэжым доступу : <http://prajdzisvet.org/mova/12-krealizavany-pradukt-trasianka-jak-abiekt-linhvistychnaha-dasljedavannia.html>.

ВОБРАЗ КАТА (КОТКІ) У МОЎНАЙ КАРЦІНЕ СВЕТУ БЕЛАРУСАЎ (НА МАТЭРЫЯЛЕ БЕЛАРУСКІХ НАРОДНЫХ І ЛІТАРАТУРНЫХ КАЛЫХАНАК)

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Папкова А.С.

Албут А.А. – выкладчык

У тэкстах народных і літаратурных закладзены веды пра нацыянальную культуру. Моўныя творы здольны захаваць і перадаць наступным пакаленням культурна значную інфармацыю. Аналіз сістэмы вобразаў папулярных дзіцячых жанраў, прыналежных да нацыянальнай культуры, у этналінгвістычным аспекце сёння, ва ўмовах глабалізацыі, культурнай уніфікацыі і нават нацыянальнай маргіналізацыі, з’яўляецца актуальным.

Антрапацэнтрычнасцю, чалавекамернасцю сучаснай навукі абумоўлена сталая цікавасць даследчыкаў да праблемы ўзаемадзеяння мовы і культуры. Моўная карціна свету не існуе у гатовым, законсерваваным стане. Няспынна адбываецца «творчасць традыцыі», універсальныя, агульначалавечыя культурныя вобразы (архетыпы) не проста дадзены нам у традыцыйным фальклоры, але па-ранейшаму шукаюць новых форм увасаблення, узбагачаюць культуру новымі тэкстамі (гл., напрыклад, пра фарміраванне вясельнай абраднасці «наведванне выдатных мясцін» [1], пра трыкстараў у савецкай культуры [6]). Сучасны чалавек не проста атрымаў у спадчыну пэўную культурную інфармацыю, пэўныя коды светапогляду і паводзін ад мінулых пакаленняў, ад прашчуралі, але атрымаў і панадчасавы культурны «алфавіт», з якога ён складае новыя «словы», часам, магчыма, нават да канца не ўсведамляючы глыбіню повязі самых розных прадуктаў сённяшняй культуры з традыцыйнай канцэптасферай як асобнага народа, так і ўсяго чалавецтва. Таму бачыцца актуальным вывучэнне разнастайных праяў культуры з мэтай рэканструяваць традыцыйную карціну свету беларусаў і ў перспектыве наблізіцца да разумення культурных тэндэнцый, інспіраваных найперш развіццём інтэрнэту, выяўленых у самаўсведамленні і самарэалізацыі праз сацыяльныя медыя. Культурных тэндэнцый, якія маюцца ў наш час і да асэнсавання якіх мы толькі падыходзім.

У рэчышчы *этналінгвістыкі* згодна з традыцыяй, закладзенай Маскоўскай этналінгвістычнай школай, узаемадзеянне мовы і культуры разглядаецца праз прызму дыяхраніі. У той час як даследаванне праблематыкі «мова-культура» на сінхранічным узроўні адбываецца ў межах *лінгвакультуралогіі*. Люблінская этналінгвістычная школа акцэнтуюе неабходнасць аб’яднанага вывучэння дадзеных гістарычных і сучасных дзеля атрымання як мага найбольш поўнай карціны свету чалавека. Навуковай і метадалагічнай асновай дадзенага даследавання стала перадусім манаграфія А.Л. Садоўскай «Фразеалагізмы з кампанентам-арнітонімам у беларускай мове: этналінгвістычны аспект» (2011) [2], а таксама іншыя публікацыі даследчыцы [3], [4], [5]. У рабоце прыняты *комплексны падыход*, плённы пры вывучэнні поліпарадыгмальных, шматмерных аб’ектаў. Вобраз *ката (коткі)* як частка заалагічнага кода моўнай карціны свету беларусаў разгледжаны ў адзінстве дыяхранічнага і сінхранічнага планаў – на матэрыяле беларускіх народных калыханак і аўтарскай дзіцячай паэзіі (найперш літаратурных калыханак). У выніку аналізу абраных тэкстаў вылучаны тыповыя характарыстыкі і функцыі вобраза *ката* (напрыклад, спрытнасць і хітрасць, адорванне дзіцяці, медыяцыя паміж «сваёй» і «чужой» прасторай, карнавалізацыя сакральнага і інш.), якія дазваляюць аднесці яго да ліку *персанажаў-трыкстараў*, прычым такая інтэрпрэтацыя дадзенага персанажа выявілася замацаванай ў беларускай карціне свету як канстанта.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Громов, Д.В. Посещение достопримечательностей как часть современного свадебного обряда / Д.В. Громов // Традиционная культура. -2008. - № 2. - С. 28-39.

2. Садоўская, А.Л. Фразеалагізмы з кампанентам-арнітонімам у беларускай мове : этналінгвістычны аспект / А.Л. Садоўская. – Мінск : БДУ, 2011. – 271 с.
3. Садоўская, А.Л. Паняцце моўнай карціны свету ў сучаснай лінгвістыцы і яе роля ў плане вывучэння нацыянальна-культурнай спецыфікі моўных адзінак / А.Л. Садоўская // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы / пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мінск : РІВШ, 2007. – Вып. 6. – С. 171-179.
4. Садоўская, А.Л. Фразеалогія ў кантэксце культуры : сучасныя падыходы да вывучэння (этналінгвістычны) / А.Л. Садоўская // Роднае слова. - 2008. - № 4. - С. 35-39.
5. Садоўская, А.Л. Этналінгвістыка як навука. Задачы і мэты, аб'ект і прадмет этналінгвістычнага даследавання / А.Л. Садоўская // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы / пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мінск : РІВШ, 2008. – Вып. 7. – С. 148-154.
6. Липовецкий, М. Триктстер и «закрытое» общество [Электронны рэсурс] / М. Липовецкий. – 2009. [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://magazines.russ.ru/nlo/2009/100/li19.html> – Дата доступу : 28.10.2015.

ТЭКСТАВЫЯ КАТЭГОРЫІ СПАРТЫЎНЫХ ТЭКСТАВЫХ АНЛАЙН-ТРАНСЛЯЦЫЙ

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Чалышкоў І.А., Чэрваненка Д.А.

Албут А.А. – выкладчык

У сувязі з развіццём інтэрнэт-СМІ актуальным з'яўляецца лінгвістычнае апісанне новых жанраў, аналіз уласцівых ім тэкставых катэгорыяў. Спартыўная журналістыка сёння – напрамак, што дынамічна развіваецца, агрэгуючы мэтавую аўдыторыю ў анлайн-прасторы. Таму аб'ектам даследавання стаў жанр спартыўных тэкставых анлайн-трансляцый на прыкладзе публікацый, прысвечаных футбольным матчам.

Тэкставыя анлайн-трансляцыі – феномен сучаснай спартыўнай журналістыкі, які вымагае лінгвістычнага асэнсавання. Як вядома, каментатар у тэлевізійнай трансляцыі дае гледачу не толькі інфармацыю, але і з'яўляецца суразмоўцам. Карысталіся папулярнасцю радыётрансляцыі. Цікавы факт: у Бразіліі, краіне футбола, у сярэдзіне 20-га ст. заўзятары прыходзілі на матч з радыёпрыёмнікамі, каб не проста сачыць за падзеямі на полі, але і ўзмацняць свае перажыванні, сваю ўключанасць дзякуючы надзвычай эмацыянальнасці радыёкаментатараў. Сёння, дзякуючы распаўсюджанасці інтэрнэту, запатрабаваныя тэкставыя анлайны. Як асобны жанр, такія тэксты вызначаюцца шэрагам тэкставых катэгорыяў.

На матэрыяле сайта газеты *Наша ніва* былі разгледжаны тэкставыя анлайн-трансляцыі (далей – ТАТ) футбольных матчаў з удзелам футбольнага клуба БАТЭ, а таксама нацыянальнай зборнай (<https://nn.by>). Нягледзячы на мноства наяўных дэфініцый аб'екта вывучэння дадзенага лінгвістычнага напрамку, азначэнне паняцця тэкст абагульняе такія рысы / якасці, як граматычная і сэнсавая завершанасць, здольнасць быць сегментаваным, тэлеалагічнасць, здольнасць быць успрынятым і інтэрпрэтаваным адрасатам, аб'ектывавнасць (твор маўленчай дзейнасці, які мае (можа мець) пісьмовую ці аўдыяфіксацыю). Усе названыя вышэй характарыстыкі ўласцівы і тэкставым анлайн-трансляцыям футбольных матчаў, што дазваляе прымяняць для дадзенага класа аб'ектаў інструментарый працы з тэкстам як лінгвістычнай адзінкай.

Афармленне ТАТ можа выклікаць сумненні адносна мэтазгоднасці называць такія запісы адным тэкстам. Па-першае, пры чытанні «захаванай» ТАТ першай фразай будзе нешта накштал *Гульня скончылася. БАТЭ перамог з мінімальным лікам 1:0. Гэта, канечне. Нейкі запас перад выездам у Ірландыю ўсё ж будзе. Дзякуй усім, хто быў сёння з намі* (БАТЭ – Дандалк). Інфармацыя размешчана інверсійна. Па-другое, назіраецца выразная сегментацыя паводле часу публікацыі асобных фрагментаў, якія валодаюць выразнай аўтасемантыяй. Аднак пакажам, што канстытутыўныя (асноўныя, універсальныя, глабальныя) тэкставыя катэгорыі рэалізуюцца і пры такой падачы матэрыялу.

Любы тэкст характарызуецца **завершанасцю**. Рэалізуе завершанасць у плане зместу катэгорыя **цэласнасці** (кагерэнтнасці), а ў плане выражэння – катэгорыя **звязнасці** (кагезіі). Такім чынам, у ТАТ мы можам вызначыць тэму (лакалізавана ў загаловку), можам пераказаць змест (асноўныя моманты гульні).

ТАТ – асобны жанр публіцыстычнага стылю з актыўным выкарыстаннем сродкаў гутарковага стылю, што вынікае з узнікнення і распаўсюджанасці феномену сацыяльных медыя, дзе размываюцца межы паміж прыватнай і публічнай прасторай. Такія зместавыя катэгорыі, як **хранатоп** і **экспрэсіўнасць** з'яўляюцца жанраўтваральнымі, паколькі дзейсна забяспечваюць эфект прысутнасці.

Асобна адзначым такую ўласцівасць жанру ТАТ, як **крэалізаванасць**: публікацыя графічнай, а таксама непрацяглай відэаінфармацыі адыгрывае значную тэкстаўтваральную ролю. Такія ўстаўкі здольныя выклікаць жывыя эмоцыі ў адрасата. Тэхнічныя асаблівасці падачы ТАТ (стварэнне тэксту ў рэальным часе і далейшая прадстаўленасць на сайце) дазваляюць больш шырока выкарыстоўваць візуальны матэрыял, што відавочна сягае за простую ілюстрацыйнасць асобнага здымка з гульні ў газеце.

Вывучэнне спартыўнага дыскурсу, новых жанраў, абумоўленых развіццём лічбавых тэхналогій, пашырае межы лінгвістычнай навукі, дапамагае як ствараць падобныя тэксты, так і успрымаць іх.